

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN VALTION TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISRAHOITUKSEN KÄYTÖN MONIVUOTISTA SUUNNITELMAA

Onko suunnitelmassa ja sen linjauksissa tunnistettu olennaiset asiat?

Suomen Luontopaneeli pitää tärkeänä tavoitetta nostaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus neljään prosenttiin Suomen BKT:stä vuoteen 2030 mennessä. Luontopaneeli kiittää erityisesti sitä, että rahoituksen pidemmän aikavälin tavoitteeksi on kirjattu ratkaisujen tarjoaminen globaaleihin yhteiskunnallisiin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen, luontokatoon, saastumiseen ja sosiaalisiin ongelmiin. Tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen koskien näitä haasteita sekä ratkaisujen löytyminen niihin eivät ainoastaan edistä korkean arvonlisän vientiä, kestävästä talouskasvusta ja paranna tuottavuutta, vaan ovat ehto näiden toteutumiselle ja yhteiskunnan hyvinvoinnille. Olisi hyvä, että suunnitelmassa pidemmän aikavälin tavoitteet tuotaisiin esiin ennen lyhyemmän aikavälin kestävästä talouskasvun, kilpailukykyyn ja tuottavuuden tavoitteita, koska lyhyemmän aikavälin tavoitteisiin tähtäävien toimien tulisi aina olla linjassa pidemmän aikavälin tavoitteiden kanssa. Suunnitelman tavoitteiden seurannan mittarit tulisi myös luoda tästä lähtökohdasta ja kokonaiskestävyyden näkökulmasta käsin – ei rajaten pitkän aikavälin tavoitteiden seurantaan lähtökohtaisesti talouskasvuun ja työn tuottavuuteen.

Suunnitelman mukaan ratkaisuja halutaan tarjota kaksoisiirtymän, eli vihreän siirtymän ja digitaalisen siirtymän yhtäaikaiseen toteuttamiseen. Vihreään siirtymään kuuluu oleellisesti luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luontovaikutusten huomioiminen ja ns. ei merkittävää haittaa -periaatteen toteuttaminen (DNSH). Kun esimerkiksi teknologisia ratkaisuja päästöjen vähentämiseen etsitään ja toteutetaan, lähtökohdan täytyy olla se, ettei muille ympäristötavoitteille, kuten luontokadon pysäyttämiseksi, koidu haittaa. Luontopaneeli pitää tärkeänä, että T&K-rahoitusta suunnataan lähtökohtaisesti tutkimukseen ja kehitysohjelmiin, joissa kestävämmästä lähestytään kokonaisuutena ja ilmastonmuutosta ja luontokatoa ratkaistaan yhdessä. Tämän lisäksi Luontopaneeli katsoo, että valtionhallinnossa tulisi kehittää tutkitun tiedon käyttämistä päätöksenteon tukena niin, että riippumaton tutkimus olisi päättäjien käytettävissä nykyistä suoraviivaisemmin ja automaattisemmin.

Suunnitelmassa tunnistetaan perustutkimuksen välttämättömyys tarvittavan tietopohjan luojana ja uusien löydösten mahdollistajana. Perustutkimuksen ja sitä tekevien tutkimusorganisaatioiden merkitys ei kuitenkaan varsinaisesti näy rahoituksen painotuksessa.

T&K-osaaminen lisääntyy ja T&K-osaajien määrä kasvaa julkisella ja yksityisellä sektorilla tuottavuuskasvun tueksi

- Uutta tietoa tuottava T&K-toiminta
- Tutkijanurat vahvistuvat julkisella ja yksityisellä sektorilla

Suunnitelmassa tunnistetaan hyvin yliopistojen, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen erilaiset roolit ja merkitys T&K-toiminnan tavoitteiden toteutumiselle. Perustutkimus nähdään välttämättömäksi uusien löydösten tekemiselle ja kokonaisvaltaisen ymmärryksen kasvattamiselle. Tämän lähtökohdan olisi syytä näkyä vahvemmin myös rahoituksen suuntaamisessa. Perustutkimuksen ja soveltavamman tutkimuksen rajapinta on häilyvä, mutta on hyvä, että tutkimuksen tekemisen lähtökohtia ja tavoitteita suunnitelmassa eritellään. Yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyöhön perustuva tutkimus edistää oleellisesti tutkimustulosten hyödyntämistä, mutta perustutkimuksen kautta

syntyvät uudet löydökset ja sen synnyttämä tietopohja on välttämätöntä kokonaisvaltaisen ymmärryksen kasvattamiseksi – ja samalla T&K-rahoituksen vaikuttavuuden takaamiselle.

T&K-toiminnan strategiset valinnat rakentavat Suomen tulevaisuuden menestystä

Suunnitelman mukaan tutkimus- ja innovaationeuvoston johdolla tunnistetaan strategisia valintoja osallistavassa ja avoimessa prosessissa. Luontopaneeli pitää avointa, osallistavaa ja keskeiset asiantuntijatahot yhteen tuovaa prosessia hyvänä toimintamallina strategisten painopisteiden ja valintakriteerien luomiselle. Strategisten valintojen pitkän aikavälin tavoitteeksi on kirjattu, että Suomella on tulevaisuudessa merkittävä rooli ratkaisujen luomisessa globaaleihin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Oleellista siis on, että strategiset valinnat tähtäävät kokonaisvaltaisen kestävyys siirtymän toteuttamiseen ja että valinnoissa huomioidaan kestävyuden ulottuvuudet monen eri tieteenalan näkökulmista kuitenkin vahvan kestävyuden periaatteisiin sitoutuen. Luontopaneelin monitieteinen tutkijajoukko tarjoaa mielellään asiantuntemustaan strategisten valintojen tekemiseen.

Mahdolliset huomiot suunnitelman seurantaan (luku 4)

Pitkän aikavälin tavoitteiden mittareita ei luvussa neljä esitellä, ja vaikuttavuudelle on tarkoitus laatia aikataulu ja seurannan rakenteet myöhemmin. Suunnitelman luvussa kaksi mainitaan kuitenkin, että keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteiden seurannassa käytetään tulosmittareita, kuten talouskasvua ja työn tuottavuutta. Luontopaneeli katsoo, että mittarit olisi tärkeää luoda kokonaiskestävyuden näkökulmasta, jolloin huomio olisi myös ekologisessa ja sosiaalisessa kestävyudessa.

Hallitusohjelman mukaan hallitus valmistelee toimintamallin, joka mittaa BKT:n rinnalla kokonaiskestävyyttä eli hyvinvointia, talouden kannattavuutta ja ympäristön tilaa. Suomessa onkin edistyksellistä tutkimusosaamista esimerkiksi organisaatioiden luontohaittojen arviointiin ja kirjanpitoon ja kannusteita näiden menetelmien käytön valtavirtaistamiseen edelläkävijäorganisaatioiden ulkopuolellekin olisi hyvä pohtia. Hallituksen suunnittelema toimintamalli ja lähtökohta olisi syytä sisällyttää myös T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman seurantaan ja mittareihin. Luontopaneelin asiantuntijat ovat käytettävissä, kun seurannan rakenteita ja aikataulua tarkennetaan.

Suunnitelmassa huomioidaan hyvin, että ”valtion T&K-rahoituksen vaikutusta tavoitteiden edistymiseen ei aina voida mitata suoraan eikä välittömästi, sillä T&K-toiminnan vaikutukset ja vaikuttavuus näkyvät yhteiskunnassa, ympäristössä ja taloudessa monin eri tavoin ja eri aikajänteinä”. Tämä korostaa hallitusohjelman kokonaiskestävyyskirjauksen merkitystä alleviivaten pitkäjänteisen tavoitteenasetannan ja toteutuksen seurannan merkitystä: esimerkiksi kokonaiskestävyuden osaset (taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen) voivat reagoida toimintaan eri aikajäniteillä ja eri tavoin eri puolilla maailmaa.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Juha Aalto, Matti Koivula, Janne Kotiaho, Ilona Laine, Outi Silfverberg ja Lili-Ann Wolff